

UCHWAŁA Z DNIA 24 MAJA 2005 R.

I KZP 12/05

Ukończenie przez nieletniego, o którym mowa w art. 13 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz. U. z 2002 r. Nr 11, poz. 109 ze zm.), 21 lat w czasie orzekania, nie stoi na przeszkodzie wymierzeniu mu kary z nadzwyczajnym jej złagodzeniem, o ile zachodzą przesłanki określone w art. 10 tej ustawy. W braku takich podstaw postępowanie wszczęte w związku z popełnieniem przez nieletniego czynu karalnego ulega umorzeniu.

Przewodniczący: sędzia SN S. Zabłocki.

Sędziowie SN: D. Rysińska (sprawozdawca), R. Sądej.

Prokurator Prokuratury Krajowej: A. Herzog.

Sąd Najwyższy w sprawie Andrzeja G. po rozpoznaniu, przedstawionego na podstawie art. 441 § 1 k.p.k. przez Sąd Okręgowy w O., postanowieniem z dnia 28 stycznia 2005 r., zagadnienia prawnego wymagającego zasadniczej wykładni ustawy:

„Czy użyty w przepisie art. 13 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (jedn. tekst: Dz. U. z 2002 r., Nr 11, poz. 109) zwrot >nieletni, który dopuścił się czynu karalnego, o którym mowa w art. 1 § 2 pkt 2 lit. a), ale w chwili orzekania ukończył lat 18<, wobec którego sąd właściwy według przepisów kodeksu postępowania karnego rozpoznając sprawę na podstawie art. 18 § 1 pkt 2 u.p.n., może wymierzyć karę

z nadzwyczajnym jej złagodzeniem, oznacza osobę, która w chwili orzekania nie ukończyła lat 21?”

u c h w a l i ł udzielić odpowiedzi jak wyżej.

U Z A S A D N I E N I E

Przedstawione Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia zagadnienie prawne zrodziło się na tle następującej sytuacji procesowej.

Do Wydziału II Karnego Sądu Rejonowego w K. wpłynęła sprawa Andrzeja G., urodzonego dnia 29 listopada 1980 r., w której akt oskarżenia, skierowany przez prokuratora na podstawie art. 18 § 1 pkt 2 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich, zarzucał popełnienie czynu kwalifikowanego z art. 279 § 1 k.k., polegającego na tym, że „w okresie od 20 maja do 23 maja 1994 r. w K., poprzez wypchnięcie skrzydła okna w budynku Społecznej Szkoły Podstawowej włamał się do niej, a następnie po wybiciu szyb w drzwiach wejściowych do klas, wszedł do ich wnętrza, skąd zabrał w celu przywłaszczenia książki, pieniądze, zegar i inne przedmioty o łącznej wartości 1 420 000 starych złotych na szkodę wymienionej szkoły”. W sprawie ustalono, że umorzone początkowo (z powodu niewykrycia sprawców) postępowanie w tej sprawie, zostało podjęte na nowo w dniu 18 listopada 2002 r., i w jego ramach, w dniu 13 listopada 2003 r., postawiono Andrzejowi G. zarzut popełnienia opisanego wyżej czynu.

Postanowieniem z dnia 16 grudnia 2004 r. Sąd Rejonowy w K. umorzył postępowanie na podstawie art. 17 § 1 pkt 11 k.p.k., wyrażając pogląd, że „w niniejszej sprawie brak jest podstaw prawnych do wymierzenia kary oskarżonemu, który w czasie popełnienia zarzucanego mu czynu był osobą

nieletnią a w chwili orzekania jest już osobą dorosłą i ma ukończone 24 lata – nie podlega więc przepisom ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich z dnia 26 października 1982 r.”, a ponadto „nie ma możliwości orzeczenia środków poprawczych lub wychowawczych w oparciu o powołaną ustawę, albowiem środki te mogą być stosowane tylko wobec nieletniego do ukończenia przez niego 21 roku życia”. Zdaniem Sądu Rejonowego, nieletnim w rozumieniu ustawy jest, w związku z treścią art. 1 § 2 pkt 1 w zw. z art. 1 § 1 pkt 1-3 u.p.n., osoba która nie ukończyła 21 lat. Sąd ten stwierdza więc istnienie luki prawnej, wywodząc, że choć „fakt popełnienia przestępstwa pomiędzy 13 a 17 rokiem życia (wyłączając sytuację określoną w art. 10 § 2 k.k.) nie jest prawnie obojętny, to brak jest podstawy do pociągnięcia sprawcy do odpowiedzialności prawnej w momencie, gdy nie jest on już nieletnim w rozumieniu ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich”.

Powyższe postanowienie zaskarżył prokurator, który w zażaleniu zarzucił obrazę przepisu art. 18 § 1 i 2 u.p.n., mającą wpływ na treść orzeczenia, polegającą na błędnym przyjęciu, że przepis ten nie stanowi podstawy prawnej do wymierzenia Andrzejowi G. kary z uwagi na osiągnięcie przezeń w chwili orzekania 24 lat. W uzasadnieniu zażalenia prokurator podniósł m. in., że podstawę do wymierzenia oskarżonemu kary stanowi przepis art. 13 u.p.n., który nie zawiera ograniczenia w zakresie górnej granicy wieku sprawcy, do której możliwe jest pociągnięcie go do odpowiedzialności. Na podstawie powyższego skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Rozpoznając złożone zażalenie, Sąd Okręgowy w O. powziął wątpliwość co do interpretacji przepisu art. 13 u.p.n., wyrażoną w prezentowanym na wstępie zagadnieniu. Dokonując, w uzasadnieniu jego analizy przez pryzmat przepisów art. 18 § 1 pkt 2 oraz art. 1 § 1 pkt 3, art. 73 § 1 i art. 94 u.p.n. Sąd Okręgowy deklaruje, że skłania się do stanowiska sądu

pierwszej instancji co do istnienia w stanie prawnym luki, uzasadniającej umorzenie postępowania.

Zajmując stanowisko w omawianej kwestii, Prokurator Prokuratury Krajowej wniósł o podjęcie przez Sąd Najwyższy uchwały, że „nieletni, który dopuścił się czynu karalnego, o którym mowa w art. 1 § 1 pkt 2 lit. a u.p.n., ale w chwili orzekania ukończył lat 18 i wobec którego sądem właściwym na podstawie art. 18 § 1 pkt 2 u.p.n. jest sąd właściwy według przepisów k.p.k. podlega odpowiedzialności za czyn karalny także po ukończeniu lat 21”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Sposób sformułowania przedstawionego do rozstrzygnięcia zagadnienia prawnego świadczy, że zasadniczej wykładni ustawy wymaga, zdaniem Sądu Okręgowego, wyrażenie „nieletni”, zawarte w przepisie art. 13 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz. U. z 2002 r., Nr 11, poz. 109 ze zm.), który to przepis statuuje materialno-prawne podstawy wymierzenia osobie o tym statusie kary za popełnienie czynu karalnego w postaci przestępstwa lub przestępstwa skarbowego. Przyjęcie powyższego za wyłączny punkt odniesienia musiałoby powodować odmowę podjęcia przez Sąd Najwyższy uchwały, ponieważ ustawa, we wskazanym zakresie, nie wymaga wykładni o „zasadniczym” – jak stanowi przepis art. 441 § 1 k.p.k. – charakterze. Z uzasadnienia przedstawionego zagadnienia wynika jednak, że wątpliwości pytającego sądu dotyczą rozumienia zawartego w art. 13 u.p.n. wyrażenia „nieletni” na tle innych unormowań ustawy, zwłaszcza na tle art. 1 § 1 pkt 3, art. 73 § 1 i art. 94 u.p.n., w czym sąd ten – w kontekście określonych przepisem art. 13 u.p.n. przesłanek wymierzenia kary – upatruje ograniczenia podmiotowego zakresu stosowania art. 13 u.p.n. tylko w stosunku do osób, które w dacie orzekania nie ukończyły 21 lat. Z tego powodu, a także mając na uwadze, iż pojęcie nieletniego w ustawie o postępowaniu w sprawach nie-

letnich jest niejednolite, Sąd Najwyższy uznał za uzasadnione odniesienie się do przedstawionych w pytaniu wątpliwości interpretacyjnych. I tak:

1. W przepisie art. 1 § 2 pkt 1 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich wspólną nazwą „nieletni” określono osoby, wobec których – w zależności od ich wieku – mogą być podejmowane różne czynności (mające swe źródło w różnych zachowaniach tych osób) wskazane w art. 1 § 1 pkt 1-3 u.p.n. Każdemu z wymienionych tu rodzajów postępowań przyporządkowano inny wiek osób, wobec których przepisy ustawy mogą mieć zastosowanie. Tego rodzaju zróżnicowanie świadczy o tym, że niezależnie od wspólnej nazwy nadanej osobom podlegającym omawianej ustawie, niezależnie też od tego, że zakresy stosowania jej przepisów często się ze sobą pokrywają, nic nie upoważnia do „mieszania” (łączenia) tych zakresów z pominięciem – jak uczynił to Sąd Rejonowy a w ślad za nim sąd odwoławczy – leżących u ich podstaw różnic dotyczących przedmiotu postępowań, którymi objęte są kolejne kategorie nieletnich. Pominięcie tych właśnie założeń doprowadziło sądy do wyrażenia nieuprawnionego poglądu, że nieletnim, w rozumieniu ustawy, jest osoba, która nie ukończyła 21 lat. Stwierdzenie to wszak jest prawdziwe tylko w stosunku do osoby, względem której są wykonywane już orzeczone środki wychowawcze lub poprawcze (pkt 3 § 1 art. 1 u.p.n.), nie jest zaś prawdziwe co do osoby, wobec której postępowanie nie weszło jeszcze na etap wykonania orzeczenia, lecz przepisy ustawy mają do niej zastosowanie w związku z koniecznością podjęcia działań zmierzających do zapobiegania i zwalczania demoralizacji; w tym wypadku nieletnim jest osoba, która nie ukończyła lat 18 (pkt 1 § 1 art. 1 u.p.n.), a nie lat 21. Podobnie nie sposób podzielić słuszności przytaczanej tezy wobec osoby, co do której przepisy u.p.n. mają zastosowanie w związku z popełnieniem czynu karalnego (pkt 2 § 1 art. 1 u.p.n.). Skoro jedynym warunkiem stosowania ustawy jest popełnienie takiego czynu między 13 a 17 rokiem życia, to niezależnie od

momentu podejmowania w związku z tym decyzji wobec takiej osoby (a co za tym idzie od jej aktualnego wieku), niezależnie też od rodzaju środków (kary), jakie w ogóle można wobec niej zastosować, pozostaje ona „nieletnim” i podlega jej przepisom.

2. Dokonując analizy unormowania art. 13 u.p.n. w myśl zasad wykładni językowej należy mieć na uwadze zarówno to, że przepis ten odnosi się do postępowania o czyn karalny (określony w art. 1 § 2 pkt 2 lit. a u.p.n.), jak i to, iż dotyczy on postępowania w fazie wydawania orzeczenia w stosunku do nieletniego, nie zaś na etapie wykonywania już zapadłego orzeczenia o zastosowaniu wobec niego środka poprawczego. Jeśli więc w przepisie posłużono się określeniem „nieletni”, to przytaczane brzmienie przepisu w zestawieniu z treścią unormowania art. 1 § 1 pkt 2 u.p.n. prowadzi do prostego wniosku co do znaczenia przytaczanego zwrotu, a więc, że chodzi w nim o osobę, która dopuściła się czynu karalnego w postaci przestępstwa lub przestępstwa skarbowego po ukończeniu lat 13 i przed ukończeniem lat 17. Uwzględnienie powyższego nie daje podstaw do interpretacji, iżby podmiotowy zakres stosowania art. 13 u.p.n. – w związku z rozumieniem pojęcia „nieletni” na gruncie tego przepisu – miał być w jakikolwiek sposób modyfikowany wiekiem tej osoby, w tym wiekiem 21 lat ukończonych w chwili orzekania.

Modyfikację taką wprowadzono natomiast w samej treści art. 13 u.p.n. Nie można mieć jednak wątpliwości, że przepis ten wskazuje na jedno tylko ograniczenie jego stosowania w zakresie podmiotowym i ograniczenie to dotyczy jedynie dolnej granicy wieku nieletniego, a mianowicie ukończenia przezeń – w momencie orzekania – 18 roku życia. Ustawodawca nie ustanowił natomiast żadnych ograniczeń czy modyfikacji w stosowaniu art. 13 u.p.n. w zależności od górnej granicy wieku w chwili rozstrzygnięcia, jak wyraźnie to uczynił (w zgodzie z treścią art. 1 § 1 pkt 3 u.p.n.) w przepisie art. 73 u.p.n., czy też w art. 94 u.p.n. Przekonuje to, że

orzeczenie kary na podstawie art. 13 u.p.n. – przy spełnieniu przesłanek jej wymierzenia – jest możliwe wobec każdej osoby między 13 a 17 rokiem życia w chwili popełnienia czynu karalnego i w wieku co najmniej 18 lat w chwili orzekania; nie jest zatem limitowane wiekiem, do jakiego możliwe jest wymierzenie takiej kary.

3. Należy zwrócić uwagę, że gdy chodzi o reakcję na popełnienie czynu karalnego przepisy ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich są skorelowane ze stosownymi unormowaniami Kodeksu karnego (art. 10) i Kodeksu karnego skarbowego (art. 5). Odpowiedzialność karną lub karno-skarbową ponosi bowiem osoba, która popełniła czyn zabroniony po ukończeniu 17 lat. Jednak, o ile osoba taka popełniła przestępstwo lub przestępstwo skarbowe przed ukończeniem lat 18 a przemawiają za tym okoliczności wymienione w art. 10 § 4 k.k. i art. 5 § 2 k.k.s., możliwe jest stosowanie wobec niej, w miejsce wymierzenia kary, środków przewidzianych w u.p.n. Zauważyć trzeba, że choć w zakresie wykonywania tak orzeczonych środków zastosowanie mają przepisy u.p.n. i wówczas osoba ta jest „nieletnim” (por. art. 1 § 1 pkt 3 a także m.in. art. 69 § 1, art. 73 § 1, art. 94 u.p.n.), na etapie ich orzekania osobie tej, co oczywiste, status nieletniego nie przysługuje (por. także postanowienie SN z dnia 28 listopada 1989 r., V KZP 22/89, OSNKW 1990, z. 1-3, poz. 6).

Z kolei w art. 10 § 2 k.k. przewidziano możliwość pociągnięcia do odpowiedzialności karnej osoby będącej nieletnim. Dotyczy ona takiej osoby, która ukończyła lat 15 w chwili popełnienia jednego z taksatywnie wymienionych, najpoważniejszych czynów zabronionych, jeżeli przemawiają za tym okoliczności sprawy oraz stopień rozwoju sprawcy, jego właściwości i warunki osobiste, a także bezskuteczność stosowanych dotychczas środków wychowawczych lub poprawczych. Nie ulega wątpliwości, że niezależnie od wieku takiej osoby w dacie orzekania, nie traci ona statusu nieletniego w rozumieniu u.p.n., oraz iż ocena konkretnych okoliczności faktycz-

nych (por. np. art. 18 § 2 pkt. 1 lit. a u.p.n.) może doprowadzić do zastosowania wobec niej, zamiast kary, środków wychowawczych lub poprawczych, orzekanych i wykonywanych w zgodzie z przepisami ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich.

4. W powyższym kontekście, obejmującym styk przepisów tej ustawy, Kodeksu karnego i Kodeksu karnego skarbowego w zakresie orzekania kary oraz środków poprawczych i wychowawczych, a także wykonywania tych orzeczeń, widać szczególnie wyraźnie, że treść uregulowań art. 73 § 1 i art. 94 u.p.n. nie może mieć znaczenia dla interpretacji unormowania art. 13 u.p.n. w sugerowanym w uzasadnieniu pytania prawnego kierunku, wynikającym z uwzględnienia ograniczeń przewidzianych w tych przepisach.

Gdyby bowiem przyjąć – zgodnie ze stawianą w zagadnieniu tezą – że osiągnięcie przez nieletniego wieku 21 lat miałoby stać na przeszkodzie wymierzeniu mu kary na podstawie art. 13 u.p.n., to analogicznie należałoby uznać, iż nie można jej orzec wobec nieletniego odpowiadającego w warunkach art. 10 § 2 k.k. W obu sytuacjach chodzi wszak o nieletniego, w obu też z nich chodzi o zbliżone przesłanki orzeczenia kary w miejsce środka poprawczego lub wychowawczego (por. też art. 5 u.p.n.). Podobnie, skoro w art. 1 § 2 pkt 2 lit. a u.p.n. nie rozróżnia się rodzajów czynów o znamionach przestępstw popełnionych przez nieletnich, do których przepisy tej ustawy mają zastosowanie, to przyjęcie wskazanego założenia musiałoby prowadzić do wniosku, że mimo popełnienia jednego z najcięższych, wymienionych w art. 10 § 2 k.k. czynów (np. zabójstwa kwalifikowanego) przez nieletniego, który lat 15 nie ukończył (a jest wysoce zdemoralizowany) – zastosowanie wobec niego konstrukcji art. 13 u.p.n., w warunkach tym przepisem przewidzianych, nie byłoby możliwe tylko dlatego, że na przykład ukrywał się on do ukończenia 21 roku życia i wcześniej nie zdołano orzec w jego sprawie. Nie trzeba szerzej uzasadniać, że takie wnioskowanie byłoby w oczywisty sposób nieuprawnione. Nadmienić tylko

należy, że jakkolwiek omawiana ustawa oparta jest na modelu wychowawczym, charakteryzującym się znaczną elastycznością w doborze właściwego sposobu postępowania wobec nieletnich (z możliwością rezygnacji z ingerencji sądowej), to w zakresie przeciwdziałania przestępczości zachowano w niej (także w części dotyczącej postępowania wykonawczego) szereg elementów o charakterze jurydycznym (karnistycznym), zobowiązujących organa do określonego postępowania (szerzej A. Marek: Prawo karne, Warszawa 2000, s. 368-371; P. Górecki: Ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich-po nowelizacji, Prok. i Pr. 2001, Nr 5, s. 34-52; R. Kmiecik, T. Bojarski (red.): Naczelne zasady karno-procesowe w postępowaniu w sprawach nieletnich w: Postępowanie z nieletnimi, Lublin 1988, s. 110-111; M. Lubelski: Niektóre zagadnienia z pogranicza ustawy o postępowaniu w sprawie nieletnich i kodeksu karnego, tamże, s. 98-99).

Jako oczywistość należy też potraktować stwierdzenie, że art. 13 u.p.n. oraz art. 73 i art. 94 u.p.n. dotyczą innych zakresów regulacji ustawą (środków zapobiegania i zwalczania demoralizacji i przestępczości nieletnich – Dział II ustawy, oraz postępowania wykonawczego – Dział IV), charakteryzujących się własną specyfiką – choć realizujących ten sam cel ustawy i jej zasadnicze założenia. Dość również powiedzieć, że w art. 13 u.p.n. (także w art. 10 § 3 k.k.) oraz w art. 94 u.p.n. zawarto zupełnie inne, wynikające z innych przesłanek, uregulowania odnośnie co do granic wymiaru kary, która jest orzekana w wypadku niecelowości (nieadekwatności) stosowania środka poprawczego (także orzekanego warunkowo), bądź wykonania orzeczenia o umieszczeniu w zakładzie poprawczym. W przepisie art. 13 u.p.n. (także w art. 10 § 3 k.k.) źródeł tych należy upatrywać zwłaszcza w ocenie zmniejszonego, z uwagi na wiek, stopnia winy nieletniego w czasie popełnienia czynu zabronionego (przy uwzględnieniu charakteru przestępstw, za jakie ponosi on odpowiedzialność na podstawie art. 10 § 2 k.k.), gdy regulacja art. 94 u.p.n. wynika przede wszystkim z ograni-

czeń wieku, do jakiego wykonuje się środki poprawcze. Nie przekonują zatem, szerzej nieumotywowane, głosy w piśmiennictwie (B. Stańdo-Kawecka, Odpowiedzialność nieletnich na tle nowej kodyfikacji karnej, Prok. i Pr. 1998, Nr 7-8, s. 38), lansujące możliwość uznania, że wymiar kary orzekanej na podstawie art. 13 u.p.n. jest ograniczony nie tylko obowiązkiem jej nadzwyczajnego złagodzenia, ale również zakazem jej wymiaru na czas wykraczający poza granicę osiągnięcia przez nieletniego wieku 21 lat, jak o tym mowa w art. 94 u.p.n.

5. Dla wyniku rozważań nie ma oczywiście znaczenia, czy w wypadku, o którym mowa w art. 13 u.p.n., sprawę rozpoznaje sąd rodzinny, czy też sąd właściwy według przepisów Kodeksu postępowania karnego, jak stanowi o tym art. 18 § 1 pkt 2 u.p.n. Ten ostatni przepis ma charakter wyłącznie proceduralny, decydujący o kompetencji danego sądu do rozstrzygnięcia sprawy w zależności od wieku nieletniego w momencie wszczęcia przeciw niemu postępowania (*vide* postanowienie SN z dnia 18 lipca 2001 r., IV KKN 205/01, OSNKW 2001, z. 9-10, poz. 77). Zarówno zatem w kompetencji sądu „karnego”, jak i sądu „rodzinnego” leży możliwość wymierzenia nieletniemu kary wówczas, gdy w chwili orzekania ukończył on 18 (i więcej) lat i spełnione zostały pozostałe materialno-prawne przesłanki jej orzeczenia określone w art. 13 u.p.n., a także w art. 2, art. 3 i art. 5 u.p.n. (por. także wyrok SN z dnia 3 września 1998 r., V KKN 301/98, Prok. i Pr. 1999, z. 5, poz. 18), przy czym należy podkreślić, że orzeczenie kary jest fakultatywne i w gestii każdego z wymienionych sądów leży także stosowanie środków wychowawczych oraz poprawczych. Jedynie na marginesie można podnieść, że wymierzenie kary na podstawie art. 94 u.p.n. zostało zastrzeżone do wyłącznej kompetencji sądu „rodzinnego”.

6. O ile, zarówno w wypadku określonym w art. 13, jak i w art. 94 u.p.n., przesłanką wymierzenia kary są względy celowościowe, wynikające zwłaszcza z aktualnego wieku nieletniego i aktualnej oceny jego sytuacji

(postawy), o tyle art. 13 u.p.n. wymaga ponadto stwierdzenia, że w ogóle istnieją podstawy do orzeczenia wobec nieletniego umieszczenia w zakładzie poprawczym; karę można bowiem orzec wyłącznie w zastępstwie tego środka. Rozważając podstawy tego orzeczenia, sąd obowiązany jest zatem mieć na uwadze przede wszystkim wskazania jakie płyną z treści art. 10 u.p.n., wyznaczającego warunki, których spełnienie jest konieczne dla zastosowania środka poprawczego. Warunki te, to wysoki stopień demoralizacji nieletniego, charakter i okoliczności czynu oraz dotychczasowa nieskuteczność lub brak rokowań co do skuteczności stosowania innych środków (por. także m.in. wyrok SN z dnia 23 marca 1984, IV KR 60/84, OSNPG 1984, Nr 11, poz. 106). Oczywiście jest przy tym, że ponieważ wydane po osiągnięciu przez nieletniego 18 lat orzeczenie dotyczy czynu karalnego popełnionego przed ukończeniem przezeń 17 roku życia, ocena podstaw stosowania środka poprawczego musi być kompleksowa i uwzględniać także realia aktualne na datę rozważanego czynu. Stwierdzenia więc wymaga, czy byłyby również podstawy do umieszczenia nieletniego w zakładzie poprawczym, gdyby orzekanie w stosunku do niego miało miejsce przed ukończeniem przezeń 18 lat.

Z powyższego punktu widzenia, dla ustaleń co do istnienia podstaw do orzeczenia umieszczenia w zakładzie poprawczym, nie są istotne ograniczenia płynące z faktu, że środki poprawcze mogą być wykonywane jedynie do ukończenia przez nieletniego 21 lat. Okoliczność, że z uwagi na osiągnięty wiek nie jest już możliwe wykonanie – a wobec tego również orzeczenie – umieszczenia w zakładzie poprawczym nie oznacza przecież, iż ocena przesłanek leżących u podstaw takiej decyzji traci na znaczeniu. Przeciwnie, stwierdzenie istnienia warunków stosowania tego środka przemawia za wymierzeniem w jego miejsce kary w myśl reguł określonych przepisem art. 13 u.p.n., przy czym jest oczywiste, że rozważanie w oma-

wianej sytuacji kwestii niecelowości stosowania środków poprawczych staje się bezprzedmiotowe.

Inna natomiast konkluzja rysuje się wówczas, gdy dokonana pod wskazanym kątem ocena prowadzi do wnioskowania o braku merytorycznych podstaw do umieszczenia nieletniego w zakładzie poprawczym. Zauważyć trzeba, że niespełnienie tej przesłanki stanowi nie tylko przeszkodę do wymierzenia nieletniemu kary, ale również oznacza, iż w ogóle brak jest jakichkolwiek podstaw do prowadzenia wobec niego postępowania, gdyż stosowanie przewidzianych ustawą środków nie dość, że jest już niecelowe, to nie jest możliwe. Stwierdzenie zaś braku podstaw do ingerencji sądowej prowadzi do wniosku, że postępowanie, wszczęte w związku z popełnieniem przez nieletniego czynu karalnego, winno (w każdym jego stadium) ulec umorzeniu. Dodać tylko trzeba, że w wypadku, gdy sądem orzekającym w sprawie jest sąd „rodzinny”, rozstrzygnięcie takie znajduje podstawę w art. 21 § 2 u.p.n., jako że przepis ten nakazuje umorzenie postępowania w każdej sytuacji, gdy jego prowadzenie wobec nieletniego staje się zbyteczne. Natomiast, gdy sprawę rozpoznaje, na podstawie art. 18 § 1 pkt 2 u.p.n., sąd właściwy według przepisów Kodeksu postępowania karnego, podstawę tę – wobec stwierdzenia przeszkody do prowadzenia wobec nieletniego postępowania karnego – stanowi odpowiednio przepis art. 17 § 1 pkt 11 k.p.k.

7. Przeprowadzone rozważania prowadzą do konkluzji, że osoba, która popełniła czyn karalny o znamionach przestępstwa lub przestępstwa skarbowego między 13 a 17 rokiem życia, ale w czasie orzekania ukończyła 18 lat, nie traci statusu nieletniego, w rozumieniu art. 13 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich wraz z osiągnięciem w tej dacie wieku 21 lat. Okoliczność ta nie stoi zatem na przeszkodzie wymierzeniu takiemu nieletniemu kary z nadzwyczajnym jej złagodzeniem, o ile zachodzą przesłanki orzeczenia umieszczenia go w

zakładzie poprawczym, określone w art. 10 tej ustawy. W braku takich podstaw wszczęte postępowanie ulega umorzeniu.